

2798

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

(B12798)

185831

ΣΥΛΛΟΓΟΣ
ΡΗΓΑΣ Ο ΦΕΡΑΙΟΣ

ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΛΑΟΝ

Αριθ. 4.ος

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Ἀναγνώσθαισα ὑπὸ τοῦ Συνεταίρου

ΙΑΚΩΒΟΥ ΠΟΥΛΑ

Κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς 29 Νοεμβρίου 1871

Ἐν τῷ Καταστήματι τοῦ Συλλόγου.

ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑΙ,

Τυπογραφεῖον Η « ΙΟΝΙΑ »

1871

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ΣΤΑΥΡΟΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΝ

ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΛΑΟΝ

1871

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΝ

ΛΑΟΝΟΝ

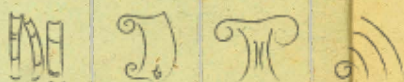
ΑΛΛΟΝ

1871

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΝ

ΚΥΡΙΟΙ,

Εκείνοι οἱ ὁποῖοι ἔλαβον τὴν πρωτοβουλίαν νὰ συστήσουν ταύτην τὴν ἑταιρίαν, παρεκινήθησαν πρὸ πάντων ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἐργασθοῦν διὰ νὰ διαδώσουν εἰς τὰς τάξεις ἐκείνας τοῦ λαοῦ, αἱ ὁποῖαι ζῶσι καὶ συντηροῦνται ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ ἀπὸ τὴν ἐργασίαν των, καὶ αἱ ὁποῖαι διὰ τοῦτο ὀνομάζονται ἐργατικάι, — νὰ διαδώσουν ἰδέας καὶ φρονήματα ἀρκετὰ νὰ μορφώσουν εἰς βαθμὸν μεγαλῆτερον τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν τους. Αὐτὸς, καθὼς ἤξεύρετε, ἦτο καὶ εἶναι ὁ κύριος σκοπὸς, διὰ τὸν ὁποῖον ἐσχηματίσθη ὁ συνεταιρισμὸς μας, καὶ ἐξ αἰτίας τοῦ σκοποῦ τούτου εἰς αὐτὸν πλεονάζει τὸ στοιχεῖον τῆς ἐργατικῆς τάξεως.

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἡ ὁποία ἐπαξίως διευθύνει τὰς ἐργασίας τοῦ συλλόγου μας, ἅμα ὑπερέβη τὰς ὀχι ὀλίγας δυσκολίας αἱ ὁποῖαι ἐπαρουσιάσθησαν διὰ τὴν ὕλικὴν ἰδρυτὶν τοῦ Καταστήματος, ἀμέσως ἐσκέφθη νὰ ἐφεύρῃ καὶ νὰ σᾶς προτείνῃ τὰ καταλληλότερα μέσα, μὲ τὰ ὁποῖα ἡδυνάμεθα νὰ φθάσωμεν εἰς τὸν σκοπὸν μας. Κατὰ τὴν κρίσιν τῆς Ἐπιτροπῆς, δύο εἶναι τὰ κυριώτερα, καὶ ἴσως τὰ μόνα μέσα, μὲ τὰ ὁποῖα δύναται κανεὶς νὰ μεταδώσῃ εἰς τὸν λαὸν ἰδέας, γνώσεις καὶ πράγματα, εἰς αὐτὸν ἄγνωστα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα δύναται νὰ ὠφεληθῇ καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδία του. Ἡ προφορικὴ παράδοσις καὶ ἀνάπτυξις γνώσεων κοινωφελῶν, γινομένη ἐντὸς τοῦ Καταστήματος, ἐνώπιον τῶν μελῶν τοῦ συλλόγου, βεβαίως συντελεῖ τὰ μέγιστα εἰς τὸν θεάρεστον τοῦτον σκοπὸν, διότι ὁ ζωντανὸς λόγος ἔχει μεγάλην δύναμιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἰδίως ἐκείνων οἱ ὁποῖοι δὲν ἐσυνείθησαν νὰ μελετῶσι τὸ νεκρὸν γράμμα εἰς τὰ βιβλία. Δεύτερον μέσον διὰ τὴν διάδοσιν ὠφελίμων καὶ προοδευτικῶν ἰδεῶν εἶναι καὶ ὁ τύπος, — ὁ τύπος ὁ περιοδικός, — ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν ἀποστολὴν νὰ παρακολουθῇ τὰς πράξεις ἐκείνας καὶ τὰ συμβάντα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐνδιαφέρουν ὅχι τὸ δεῖνα ἢ δεῖνα ἄτομον, ἀλλὰ γενικῶς ὅλην τὴν κοινωνίαν, ὅλον τὸ ἔθνος, καὶ διὰ τοῦτο ὀνομάζονται κοινωνικά καὶ πολιτικά.

Ἡ Ἐπιτροπὴ, μὲ ὅλην τὴν προθυμίαν, τὴν ὁποίαν ἀπ' ἀρχῆς εἶχε, νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν προφορικὴν διδασκαλίαν ἐντὸς τοῦ

ΙΑΚΩΒΑΡΧΙΟΥ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

Καταστήματος, ὅμως ἀπήντησε δυσκολίας, τὰς ὁποίας ἔως τώρα δὲν ἠδυνήθη νὰ υπερνικήσῃ. Μ' ὅλον ὅτι ὑπάρχουσιν ἐντὸς τοῦ Συλλόγου μέλη τινὰ, τὰ ὁποῖα προθύμως ἤθελον προσφέρει τὰς ἀσθενεῖς των δυνάμεις καὶ τὴν ὑπηρεσίαν των, μεταδίδοντες εἰς ἱμᾶς διὰ τοῦ προφορικοῦ λόγου τὰ ἐξαγόμενα τῆς μελέτης των καὶ τῆς πείρας των, ὅμως ἡ ἐπιτροπὴ ἐνόμισεν νὰ ἀποταθῇ, κατὰ προτίμησιν, καὶ εἰς ἄλλους ἐντίμους πολίτας, οἱ ὁποῖοι ἐὰν δὲν ἀποτελοῦν μέρος τῆς ἐταιρίας μας, ὅμως παραδέχονται τὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὁποῖον αὕτη ἐσυστήθη. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἔπραξε τοῦτο διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἀνοίγει τὴν εἰσοδὸν τοῦ Καταστήματος εἰς ὅλους ἀδιακρίτως, ὅσοι τρέφουν τὸν εὐγενῆ ζῆλον νὰ μεταδίδουν γενικῶς τὰ φῶτά των καὶ τὰς συμβουλὰς των. Ἀλλὰ, ἐν ᾧ πολλοὶ ἐντιμὸι πολῖται τοῦ τόπου μας ἐδέχθησαν εὐχαρίστως τὴν πρόσκλησιν τῆς Ἐπιτροπῆς, ὅμως ἐξέφρασαν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ δοθῇ τὸ παράδειγμα ἀπὸ τὰ μέλη αὐτὰ τοῦ συλλόγου, ὑποσχόμενοι ὅτι τὸ παράδειγμα τοῦτο ἤθελον καὶ αὐτοὶ προθύμως κατόπιν ἀκολουθήσει. Ὡς ἐκ τούτου δὲν προσεκληθῆτε ἀκόμη ἵνα συνέλθῃτε εἰς ἀκρόασιν ἀναγνώσεων καὶ προφορικῶν παραδόσεων.

Ἐν ᾧ δι' αὐτοὺς τοὺς λόγους ἀνεβάλλετο ἡ προφορικὴ διδασκαλία, ἡ Ἐπιτροπὴ ἐνόμισε καθήκον τῆς νὰ σᾶς προτείνῃ τὴν ἐκδοσιν ἡμερησίου ὑποστηριζομένης παρὰ τοῦ Συλλόγου, καὶ συντασσομένης ἀπὸ μέλη ἐκλεγόμενα παρὰ τοῦ ἰδίου Συλλόγου. Ἐνθυμεῖσθε ὅτι εἰς τὴν συνεδρίαν ἐκείνην εὐρέθησαν καὶ μέλη τινὰ τῆς ἐταιρίας μας, τὰ ὁποῖα ἐνόμισαν ὅτι ἡ ἐκδοσις ἡμερησίου πολιτικῆς δὲν εἶναι σύμφωνος πρὸς τὸν σκοπὸν τὸν ὁποῖον ἐπιδιώκει ὁ Σύλλογος. Ἀλλὰ ἱμεῖς ἐνομίσαμε ὅτι ἡ πολιτικὴ, καθὼς τὴν ἐννοεῖ καὶ τὴν αἰσθάνεται ὁ λαὸς, πρέπει ν' ἀποτελῇ ἀντικείμενον τῶν σκέψεων καὶ τῆς ἐνεργείας σας, καὶ ὁμοφώνως παρεδέχθητε τὴν πρότασιν ἐκείνην τῆς Ἐπιτροπῆς. Θέλετε δὲ μοῦ ἐπιτρέψῃ κατόπιν νὰ ἀναπτύξω τοὺς λόγους, οἱ ὁποῖοι σᾶς ὑπηγόρευσαν τὴν ἀπόφασιν ταύτην, μετὰ τὴν ὁποίαν ἐδείχετε ὅτι αἰσθάνεσθε τὰ καθήκοντά σας ὡς πολῖται, καὶ ἐπομένως κρίνετε ὅτι ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδία σας δὲν πρέπει νὰ ᾔναι ξένη εἰς τὰς τύχας τῆς πατρίδος σας.

Μετὰ τὴν πρόσκλησιν τὴν ὁποίαν ἡ Ἐπιτροπὴ ἀπῆλθονε προσφάτως διὰ τῆς ἡμερησίου εἰς τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου, ὅσα δύνανται νὰ ἐπαρκέσουν ὁπωσὺν εἰς ἀναγνώσεις καὶ παραδόσεις κοινωφελεῖς, προσελθὼν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν ἵνα λάβω τὴν ἀδειαν νὰ προσφέρω καὶ ἐγὼ τὰς ταπεινὰς μου ἐκουλεύσεις εἰς τὸν

Σύλλογον, ἔλαβον τὴν τιμὴν νὰ ἐπιφορτισθῶ παρὰ τῆς Ἐπιτροπῆς ὅπως ἐγκαινιάσω τὰς ἐν τῷ Συλλόγῳ παραδόσεις δι' ἀναγνώσεως, εἰς τὴν ὁποίαν νὰ ἀναπτυχθῇ αὐτὸς ὁ κύριος σκοπὸς τῶν παραδόσεων πρὸς τὸν λαόν, νὰ ὑποδειχθῶσι δὲ τὰ θέματα καὶ τὰ ἀντικείμενα εἰς τὰ ὁποῖα συμπεριεῖται ἰδίως νὰ περιστρέφεται ἡ δημοτικὴ αὕτη γύμνασις καὶ μελέτη.

Τὸ θέμα τὸ ὁποῖον μέλλω νὰ σᾶς ἀναπτύξω ὑπερβαίνει τόσον τὰς ἀσθενεῖς μου δυνάμεις, ὥστε δὲν ἤθελον ἔχει τὸ θάρρος νὰ τὸ ἀναλάβω, ἐὰν δὲν εἶχον καὶ τὴν πεποίθησιν, ὅτι ὑμεῖς εἴσθε βέβαιοι ὅτι ἕκαστον μέλος τοῦ Συλλόγου τούτου, ἐὰν δὲν ᾔναι προικισμένον με μεγάλας καὶ ὑψηλὰς γνώσεις, ὅμως ἔχει τὴν προθυμίαν νὰ κάμῃ τοὺς ἄλλους συγκοινωνοὺς τῶν ὀλίγων γνώσεων, τὰς ὁποίας ἠδυνήθη ν' ἀποθησαυρίσῃ κατὰ τὸ διάστημα ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον εὐκολύνθη νὰ μελετήσῃ τὴν ἱστορίαν καὶ νὰ σκεφθῇ πῶς εἰμπορούσε ἀπὸ αὐτὴν νὰ συναρξῇ διδάγματα ὠφέλιμα εἰς ἐκείνους ὅσοι, ἐξ αἰτίας τῶν περιστάσεων, ἔμειναν μακρὰν ἀπὸ τὴν μάθησιν ἢ δὲν εἰμπόρεσαν νὰ προσδεύσων εἰς αὐτήν. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον σᾶς παρακαλῶ νὰ μὴ ἀποβλέψετε εἰμὴ εἰς τὸν εἰλικρινῆ σκοπὸν, ὁ ὁποῖος με ἐσπρωξε καὶ με ὑπεχρέωσε νὰ ἀναλάβω τὸ δύσκολον ἔργον τοῦ νὰ σκιαγραφήσω, ὅσον εἶναι τὸ δυνατόν συντόμως, τὸ σύστημα καὶ τὰς κυρίας ιδέας, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ ἐπικρατήσουν εἰς τὴν προφορικὴν διδασκαλίαν ἐντὸς τοῦ Συλλόγου μας.

Εἶπα νὰ σκιαγραφήσω, διότι λαμβάνω τὴν θέσιν ἐκείνου τοῦ ζωγράφου, ὁ ὁποῖος ἔχει εἰς τὸν νοῦν του καὶ εἰς τὴν φαντασίαν του μίαν ὥραίαν καὶ μεγαλοπρεπῆ εἰκόνα· βλέπει μὲ τὴν φαντασίαν του τὰ ποικίλα καὶ πολλὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα θὰ τοποθετήσῃ εἰς αὐτὴν τὴν εἰκόνα· φαντάζεται τὰς ὥραίαις θέσεις εἰς τὰς ὁποίας θὰ παραστήσῃ αὐτὰ τὰ πρόσωπα διὰ νὰ ἐκφράσουν ἐν μέγα ἱστορικὸν γεγονός, ἄξιον νὰ μείνῃ εἰς τὴν ἐνθύμησιν τῶν ἀνθρώπων μετὰ τὴν ζωγραφίαν ἀντιλαμβάνεται νοερῶς τὰ ποικίλα χρώματα ὅπου θὰ δώσουν ζωὴν, κίνησιν καὶ σχεδὸν τὴν ὁμιλίαν εἰς αὐτὰ τὰ πρόσωπα· βλέπει μὲ τὴν φαντασίαν του τὸ φῶς καὶ τὴν σκιά, καὶ βλέπει πῶς ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο μέσα, ὅπου μεταχειρίζεται ἡ ζωγραφία, ἡ ὁποία τὰ λαμβάνει ἀπὸ τὴν φύσιν, ὅλα τὰ πρόσωπα τῆς εἰκόνος καὶ τὸ σύνολον αὐτῶν τῶν προσώπων λαμβάνουν ζωὴν καὶ φαίνονται πραγματικὰ καὶ σύμφωνα μετὰ τὸν σκοπὸν τὸν ὁποῖον ἔχει ὁ καλλιτέχνης· αὐτὰ βλέπει μὲ τὸν νοῦν καὶ μετὰ τὴν φαντασίαν του ὁ ζωγράφος, ἀλλὰ πολλάκις δὲν ἔχει οὔτε ἀρκετὴν τέχνην οὔτε ἀρκετὰ μέσα

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

διὰ νὰ ἐπιτύχη νὰ ἐκφράσῃ, ὅπως τὴν συνέλαβε, τὴν ἰδέαν τοῦ μ' ὅλον τοῦτο, ἐπειδὴ εἶναι ἐρωτευμένος ἀπὸ τὴν ἰδέαν του, ἐπειδὴ ἡ ἰδέα αὐτὴ εἶναι ἀληθής, καὶ κάθε εὐγενὴς ψυχὴ ἀγαπᾷ τὴν ἀλήθειαν, προσπαθεῖ, καθὼς εἶπα, νὰ τὴν σκιαγραφήσῃ, καὶ ἂν δὲν ᾔται καλὸς νὰ συγκεκριᾷ τὰ χρώματα διὰ νὰ φανερώσῃν ὅπως αὐτὸς θέλει τὸ νόημά του, εὐχαριστεῖται νὰ χαράξῃ ἐκείνας τὰς γραμμὰς, ὅπου σημειοῦν τὰ περίμετρα, καθὼς λέγουσιν οἱ ζωγράφοι, τῶν ζωντανῶν ἀντικειμένων καὶ τῆς φύσεως. Ἐὰν λ. χ. ἠθέλησε νὰ παραστήσῃ τὸν Λεωνίδα, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ στένωμα τῶν Θερμοπυλῶν ἔβαλε τὸ στήθος του καὶ τὸ στήθος τῶν τριακισίων ὁπαδῶν του, διὰ νὰ κλείσῃ τὴν θύραν εἰς τὸν χεῖμαρρον τῶν βαρβάρων φυλῶν, αἱ ὁποῖαι ἤθελαν νὰ ἐρημώσουν τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ πνίξουν τὸν πολιτισμὸν ἐκείνου τοῦ νέου κόσμου, καὶ ἔαν δὲν εἶχε τὴν ἱκανότητα νὰ παραστήσῃ ζωντανούς ἐκείνους τοὺς ἥρωας—ἔαν δὲν εἶχε τὴν ἱκανότητα νὰ ζωγραφίσῃ καὶ ἐκεῖνον τὸν βασιλέα, ὁ ὁποῖος δὲν ἐπρώτευσεν μετὰ τῶν ἄλλων παρὰ διὰ τὴν ἀνδρείαν του, ἔαν δὲν εἶχε τὴν ἱκανότητα ὁ ζωγράφος μὲ τὰ χρώματα καὶ μὲ τὸ παιγνίδι ὁποῦ κάνει εἰς τὴν ζωγραφίαν ἢ ἀντίθεσις τοῦ φωτὸς καὶ τῆς σκιᾶς, νὰ παραστήσῃ τὴν μεγάλην εὐφροσύνην ἢ ὁποῖα ἐφαίνετο εἰς τὸ ἀνδρεῖον, ἀλλὰ καὶ ἡμερον πρόσωπον τοῦ Λεωνίδου εἰς τὴν στιγμὴν ὅπου ἐπιπτε ὕψι διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ διὰ τὸν θρίαμβον τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τὴν ἄγριαν ἡδονὴν τῶν βαρβάρων οἱ ὁποῖοι ἐνόμιζαν ὅτι μὲ τὸν Λεωνίδα ἤθελε ταφῇ ἢ ἐλευθερίᾳ καὶ ἡ δύναμις τῆς Ἑλλάδος, —ἔαν ὁ ζωγράφος δὲν εἶχε τὴν ἱκανότητα νὰ ζωγραφίσῃ σιμὰ εἰς τὸ πτώμα τοῦ Λεωνίδου—εἰς ἐκεῖνο τὸ πτώμα τρυπημένον ἀπὸ τόσας καὶ τόσας λόγχας τῶν Περσῶν—τὸ χαϊρέκακον καὶ ἀποτρόπαιον πρόσωπον τοῦ Ἑριάτου, ὁ ὁποῖος ἔμεινεν εἰς τὴν ἱστορίαν ὡς συνώνυμον τοῦ προδότου, διότι ἐχειραγώγησε τοὺς βαρβάρους εἰς τὸ στένωμα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἡ φύσις ἐσχημάτισε διὰ νὰ χρησιμεύσῃ καὶ εἰς τοὺς παλαιούς καὶ εἰς τοὺς νέους χρόνους ὡς προπύργιον τῆς Ἑλλάδος, ὅπου εἰς τοὺς παλαιούς χρόνους ἔπεσε ὁ Λεωνίδας, καὶ εἰς τὰς ἡμέρας μας ἔγενε αἰχμάλωτος ὁ Θανάσης Διάκος καὶ ἐμαρτύρησε διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος,—ἔαν αὐτὰ ὅλα δὲν ἦτο ἱκανὸς νὰ παραστήσῃ ὁ ζωγράφος, θὰ ἐπροσπαθοῦσε τοῦλάχιστον νὰ τὰ σκιαγραφήσῃ, ἀφίνων εἰς ἄλλους καλλιτέρας νὰ τελειοποιήσουν τὴν εἰκόνα.

Ἀπομακρύνθηκα ὀλίγον ἀπὸ τὸ θέμα τῆς ὁμιλίας μου διὰ νὰ ἐξηγήσω μὲ ζωντανὰ παραδείγματα τὴν θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν

εὐρίσκωμαι, μὴ δυνάμενος νὰ σᾶς παραστήσω εἰμὴ πολὺ ἀμυδρῶς τὸν σκοπὸν καὶ τὰ ἀποτελέσματα τὰ ὁποῖα εἰς τὸ μέλλον δύναται, καὶ πρέπει νὰ ἔχη, αὐτὴ ἢ πάνδημος διδασκαλία τοῦ λαοῦ. Δὲν ἔχω οὔτε τὴν ἀξίωσιν νὰ τὰ σκιαγραφήσω, ἀλλὰ ἐπαναλέγω ὅτι λαμβάνω θάρρος ἀπὸ τὴν πεποίθησιν τὴν ὁποίαν βεβαίως ἔχετε, ὅτι δὲν ἐμπνέομαι παρὰ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἐμψυχώσω μὲ τὸ παράδειγμά μου καὶ ἄλλους εἰς τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον ἐπιδιώκει ὁ συνεταιρισμὸς μας.

Πολλοὶ ἴσως νομίζουν ὅτι ἡ ἐν μέσῳ δημοτικῆς δημηγύρεως ἀνάγνωσις καὶ παραδόσις εἶναι καρπὸς τῶν νεωτέρων ἰδεῶν, ὅτι ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τὴν ὁποίαν εἰς τοὺς καιροὺς μας ἔλαβε ἡ ἐλευθερία. Τὸ κατ' ἐμὲ νομίζω ὅτι αὐτὴ ἡ δημοτικὴ διδασκαλία δὲν εἶναι σύστημα νέον, καὶ ὅτι καὶ αὐτὴ, καθὼς τόσα καὶ τόσα ἄλλα προοδευτικὰ καὶ φιλελεύθερα συστήματα, ἐφάνη κατὰ πρῶτον καὶ ἀνεπτύχθη εἰς τὴν γῆν τῶν προγόνων μας, μ' ὅλον ὅτι μὲ τρόπον διάφορον, καθὼς ἦτο διάφορος ἡ ἐποχὴ καὶ ἡ κατάστασις τῆς κοινωνίας ἐκείνης. Τὸ ἔθνος τὸ Ἑλληνικόν, Κύριοι, ὑπῆρξε τῷ ὄντι ἀξιοθαύμαστον—ἀξιοθαύμαστον, διότι ἐθαυματούργησε εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας· τοῦτο δὲν τὸ λέγομεν ἡμεῖς οἱ ἀπόγονοί του, οἱ ὁποῖοι ἐκληρονομήσαμεν καὶ τὴν γλῶσσάν του καὶ τὴν ἀκαταδάμαστον τάσιν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν πρόδοον—δὲν τὸ λέγομεν ἡμεῖς, οἱ σήμερον ταπεινοὶ καὶ ἀκόμη ἀνάξιοι νὰ κρίνωμεν περὶ τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς ἀξίας τῶν προγόνων μας· τὸ δομολογοῦσιν ἔθνη μεγάλα καὶ ἰσχυρὰ τῆς ἐποχῆς μας, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἀπὸ πολλὰ ἑκατομύρια, καὶ εἶναι πολὺ ἀνώτερα εἰς τὰς δυνάμεις ἀφ' ὅ,τι ἦτο τὸ τότε Ἑλληνικὸν ἔθνος εἰς τὴν ἀκμὴν του· δομολογοῦσιν ὅτι ἔαν τὸ ἔθνος ἐκεῖνο δὲν ὑπῆρχεν, ἢ βαρβαρότης ἤθελε καλύψει τὴν Εὐρώπην, καθὼς ἐρήμωσε τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Ἀσίαν· ἄνδρες σοφοὶ τῶν νεωτέρων χρόνων, οἱ ὁποῖοι ἐμελέτησαν τὴν ἱστορίαν αὐτῆς τῆς ἐνδόξου Ἑλληνικῆς ἐθνικότητος, εὗρηκαν ὅτι ἡ θαυμασία αὐτὴ πρόδος, ὅπου ἐμεγάλυνε ἐκεῖνο τὸ ἔθνος, πρέπει νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὰ φιλελεύθερα τοῦ συστήματος καὶ εἰς τὴν γενικὴν διάδοσιν τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας.

Ἐφάνη λοιπὸν ἡ δημοτικὴ αὐτὴ διδασκαλία εἰς τὴν γῆν τῶν Ἑλλήνων, ὁπότε ἀπ' ἀρχῆς, ἐν ᾧ αἱ ἐπιστῆμαι καὶ αἱ τέχναι ἢ δὲν ὑπῆρχαν, ἢ, ἂν ὑπῆρχαν, εὐρίσκοντο εἰς τὰ σπάργανα, ἢ φυσικὴ εὐρυΐα ὑπαγόρευε εἰς τοὺς δημοτικούς ποιητὰς τὰ ἄσματα ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα περιείχοντο ὅλαι αἱ γνώσεις καὶ ὅλη ἡ πείρα ἐκεῖνη· τῆς πατριαρχικῆς ἐποχῆς. Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ σᾶς

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

περιγράψω τοὺς αἰῶνας ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι διὰ τὴν ἀβεβαιότητα τῆς ἱστορίας τῶν ὀνομάζονται μυθικοί, — καὶ εἰς τοὺς ὁποίους ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἀρχίζει νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν βαρβαρότητα καὶ νὰ λαμβάνῃ ὑπαρξίν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν ἰδικήν του, ἡ ὁποία τὸν διεκρίνε ἀπὸ τὰς βαρβάρους φυλάς, μὲ τὰς ὁποίας ἐγγειό-νευε καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν, καὶ ἡ ὁποία ἐμελλε μὲ τὴν δύναμιν τοῦ νοῦς καὶ τῆς ἐλευθέρως θελήσεως νὰ τὸν καταστήσῃ ἀνώτερον, μ' ὅλον ὅτι ἦτο ἀριθμητικῶς πολὺ ἀδυνατώτερος. Αὐτὴν τὴν θαυμασίαν κίνησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου, τὰς ἐσωτερικὰς ἐριδας, τοὺς πρώτους ἐξωτερικοὺς πολέμους, καὶ ἰδίως τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, — τὸν ὁποῖον ἐκείνοι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐπεχείρησαν διὰ νὰ ὑποχρεώσουν τοὺς βαρβάρους νὰ τοὺς ἀποδώσουν γυναῖκα Ἑλληνίδα, τὴν ὁποίαν εἶχε ἀφαρπάσει βάρβαρος ἐραστής, — ἱστορία ἡ ὁποία ἂν ἦναι μῦθος, δὲν ἐκφράζει ἄλλο εἰμὴ τὴν ὑψηλὴν φιλοτιμίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους, — αὐτὴν τὴν θαυμασίαν, λέγω, κίνησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου παρέστησαν καὶ μετέδιδον εἰς τοὺς μεταγενεστέρους ἄνδρες τοῦ λαοῦ, τοὺς ὁποίους ἡ Θεία Πρόνοια εἶχε προικίσει μὲ τὸ δῶρον τῆς ποιήσεως· καὶ γινώσκετε ὅτι τὸ δῶρον τοῦτο εἶναι πράγματι θεῖον, διότι ὁ ποιητὴς ἡξεύρει καλλίτερα ἀκόμη ἀπὸ ἐκείνων τὸν ζωγράφον, περὶ τοῦ ὁποίου σὰς ἔλεγα πρότερον, ἡξεύρει μὲ τὰ πλάσματα, μὲ τὰς εἰκόνας τῆς φαντασίας του, νὰ παραστήσῃ, νὰ μεγαλύνῃ, νὰ ἀνυψώῃ τὰ συμβάντα καὶ τὰ κατορθώματα, νὰ ἡλεκτρίσῃ τὴν καρδίαν, νὰ κεντᾷ τὰς πλέον εὐαισθητοὺς χορδὰς τῆς, νὰ ἐμπνέῃ τὸν ἐνθουσιασμόν διὰ τὰς μεγάλας γενναίας καὶ ἐθνωφελεῖς πράξεις.

Τοιοῦτοι ὑπῆρξαν, φίλοι συνάδελφοι καὶ ἀκροαταί, ἐκείνοι οἱ πρώτοι ποιηταί, τοὺς ὁποίους οἱ πρόγονοί μας ὠνόμαζαν ἁοιδούς, διότι ἦσαν, τουτέστι ἐψαλλον τὰ κατορθώματα τῶν πολιτῶν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι διεκρίνοντο εἰς τὰς μάχας διὰ τὴν φρόνησιν τῶν καὶ διὰ τὴν ἀνδρείαν τῶν. Δὲν εἶναι ἀμφιβολία ὅτι πρὶν ἢ γεννηθῇ ὁ μεγαλύτερος τοῦ κόσμου ποιητής, ὁ Ὀμηρος, ὅχι ὀλίγοι προηγήθησαν αὐτοῦ, οἱ ὁποῖοι, ἐὰν δὲν εἶχαν τὸν μέγαν νοῦν καὶ τὴν ἐξαισίαν φαντασίας του, ὅμως καὶ αὐτοὶ μὲ ἄσματα ἀπλούστερα, μὲ ἄσματα δημοτικὰ, τὰ ὅπερ ἐψαλλον περιφερόμενοι εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος, διέδιδον παντοῦ τὰς γνώσεις ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, καὶ τὴν γενικὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους καὶ τὰς πατρὸς αὐτοῦ παραδόσεις. Καὶ αὐτὸς ὁ Ὀμηρος εἰς ἓν ἀπὸ τὰ δύο ἀθάνατα ποιήματά του, εἰς τὴν Ἰλιάδα, μᾶς παριστάνει τὸν πρωταγωνιστὴν ἐκείνου τοῦ

ποιήματος, τὸν Ἀχιλλεῦς, ὁ ὁποῖος καθήμενος εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ ἐψαλλε ἄσματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἐμνημόνευε τὰς πράξεις τῶν ἡρώων ἄλλης ἐποχῆς. Ὅθεν βλέπετε ὅτι, ἐν ᾧ ἡ δημοτικὴ αὐτὴ διδασκαλία ἐγίνετο ἀπὸ ἄνδρας τοῦ λαοῦ, καὶ αὐτοὶ οἱ μεγάλοι τὴν ἐγνώριζαν καὶ τὴν ἐκαλλιεργούσαν, διότι ἐνόμιζαν ὅτι διὰ νὰ ἦναι μεγάλοι δὲν ἀρκοῦσε εἰς αὐτοὺς μόνον ἡ καταγωγή τους, ἡ ὕλική δύναμις καὶ ἡ ἐξουσία. Εἰς ἄλλο ποιήμα, εἰς τὴν Ὀδυσσειαν, ὁ θεὸς Ὀμηρος ἀναφέρει δύο ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς δημοτικοὺς ποιητάς, τὸν ἓνα εἰς τὴν πατρίδα τοῦ Ὀδυσσεῦς, εἰς τὴν Ἰθάκην, καὶ τὸν ἄλλον εἰς τὴν γῆν τῶν Φαιάκων, ἡ ὁποία κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἀρχαίων ἦτο ἡ Κέρκυρα. Καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα μανθάνομεν ὅτι ὅσα ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος ἀπὸ τὸ ἐν εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον ἐγνώριζε περὶ τῆς τύχης τῶν διαφόρων μερῶν τῆς Ἑλλάδος, τὰ ἐγνώριζε μόνον ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ποιητάς. Οὕτως, ὅτε ὁ Ὀδυσσεὺς ἐφθασεν ἄγνωστος εἰς τὴν νῆσον τῶν Φαιάκων, καὶ ἔγινε δεκτὸς εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως Ἀλκινόου, ὁ Δημόδοκος, ὁ δημοτικὸς ποιητής, μετὰ τὸν δεῖπνον, ἐτόνισε τὸ ὄργανόν του, καὶ ἀρχισε νὰ ἐξυμνᾷ τὰ κατορθώματα τῶν ἡρώων, οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἐκπορθῆσαι τὴν Τρωάδα, ἕως οὗ ἐφθασε εἰς τὸ κατορθῶμα αὐτοῦ τοῦ Ὀδυσσεῦς, ὁ ὁποῖος μὲ ἄλλους συντρόφους ἐπέτυχε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἐχθρικὴν πόλιν καὶ τοιουτοτρόπως νὰ φέρῃ εἰς πέρας μετὰ δέκα ἔτη τὴν καταστρεπτικὴν ἐκείνην ἐκστρατείαν· καὶ ἐν ᾧ ὁ δημοτικὸς ποιητής ἐψαλλε τὰ κατορθώματα τοῦ Ὀδυσσεῦς, ὁ Ὀδυσσεὺς βλέπων ὅτι ἡ φήμη του εἶχε φθάσει καὶ εἰς αὐτὴν τὴν νῆσον τῶν Φαιάκων, ἐσυγκινήθη βαθύτατα, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ κρατήσῃ τὰ δάκρυα, ἔκρυψε τὸ πρόσωπόν του μὲ τὴν χλαμύδα του, καὶ ἀπὸ τοῦτο ὁ βασιλεὺς Ἀλκίνοος ἔλαβε ἀφορμὴν νὰ ἐρωτήσῃ ποῖος ἦτο αὐτός· ὁ ἄγνωστος καὶ ἐνδοξος ξένος. Καὶ σημειώσετε, φίλοι ἀκροαταί, ὅτι ἡ νῆσος αὐτὴ τῶν Φαιάκων, μ' ὅλον ὅτι Ἑλληνικὴ καὶ κατὰ τὸ θρησκευμα καὶ κατὰ τὴν γλῶσσαν, ὅμως ἦτο, κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, χωρισμένη σχεδὸν ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον, καὶ διὰ τοῦτο οἱ Φαίακες δὲν φαίνονται μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων οἱ ὁποῖοι ἐπολιόρκησαν τὴν Τρωάδα· καὶ ὅμως καὶ εἰς αὐτοὺς, μ' ὅλον ὅτι μακρὰν, ἐφθασεν ἡ φήμη τῶν μεγάλων ἐθνικῶν κατορθωμάτων, καὶ ἐφθασε διὰ μέσου ἐκείνων τῶν δημοτικῶν ποιητῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ πόλιν εἰς πόλιν, διερχόμενοι καὶ ὄρη καὶ θαλάσσας, διέδιδον πανταχοῦ, ὅπου ἐλαλεῖτο ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, τὴν δόξαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος.

Πολλοὶ βεβαίως, ὡς προεῖπα, θὰ ὑπῆρξαν οἱ δημοτικοὶ αὐτοὶ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ποιηται, οί οποιοι ως αληθεῖς διδάσκαλοι τοῦ λαοῦ, ὡς λαμπροὶ τῆς σοφίας ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ἀνύψοναν τὸ φρόνημα καὶ ἡμέροναν τὰ ἦθη τοῦ πλήθους, τὸ ἔκαμαν νὰ συναισθανθῇ ὅτι ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἄλλων λαῶν ἀποτελεῖ ἰδίαν ἐθνικότητα, ἡ ὁποία ἔχει τὴν ἀξίωσιν νὰ καταστῇ κέντρον φωτοφόρον, ἐστία, ὁλόγυρα εἰς τὴν ὁποίαν ἐμελλον νὰ συνχρθοῦν ἑξελληνίζομεναι καὶ ἄλλαι ἄλλης καταγωγῆς φυλαί.—Τὸ ἔργον αὐτῶν τῶν ποιητῶν, τοὺς ὁποίους οἱ Ἕλληνες, ὡς σὰς εἶπα, ὠνόμαζαν ἀοιδούς ἢ ραψῳδοὺς, εἶναι δι' ἡμᾶς τοὺς νέους Ἕλληνας εὐκολον νὰ ἐννοηθῇ, διότι ὁμοιάζει πολὺ μὲ ἐκεῖνα τὰ δημοτικὰ ἄσματα, τὰ ὁποία καὶ πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ εἰς τὸ διάστημα τοῦ ἀγῶνος, καὶ μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν περιέχουν μὲ τόσῃν ἀπλότῃ, μὲ τόσον κάλλος καὶ μὲ τόσον αἰσθηματικὰ ἄσματα, τὰ ὁποία καὶ πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ εἰς τὰ ὅρη ἐφύλαξαν τὰ λείψανα τῆς Ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας, καὶ ὅτε ἤλθεν ἡ ὥρα κατέβησαν διὰ νὰ προμαχήσουν διὰ τὴν γενικὴν τοῦ δεδουλωμένου ἔθνους ἀπελευθέρωσιν. Ἡ Εὐρώπη ἐξετίμησε καὶ ἐθαύμασε αὐτὰ τὰ φυσικὰ γεννήματα τῆς νεωτέρας δημοτικῆς φαντασίας, καὶ ἂν ὁ σημερινὸς αἰὼν δὲν ἀπεμάκρυνε τὰ πνεύματα ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς φαντασίας, ἀπὸ τὰ πλάσματα τῆς ποιήσεως, εἴμαι βέβαιος ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος ἤθελε γεννήσει νέον Ὀμηρον, ὅστις, καθὼς ὁ ἀρχαῖος, νὰ διαδεχθῇ τοὺς ἀγνώστους ἐκείνους ποιητὰς τῆς δημοτικῆς Μούσης, καὶ νὰ κληροδοτήσῃ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους ποιήματα ἐφάμιλλα τῆς *Ἰλιάδος* καὶ τῆς *Ὀδύσσειας*.

Διότι, φίλοι ἀκροαταί, κατόπιν πολλῶν ἀοιδῶν, ἦτοι δημοτικῶν ποιητῶν, οἱ ὁποῖοι μὲ τὰ ἀπλὰ τους καὶ αὐτοδίδακτα, ὡς τὰ λέγει ὁ Ὀμηρος, τραγούδια διέδωσαν πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ὅλας τὰς ἀρχαίας παραδόσεις, καὶ τὰς θρησκευτικὰς καὶ τὰς πολιτικὰς, ἀνέτειλε εἰς τὸν Ἑλληνικὸν ὀρίζοντα ὁ μέγας ἐκείνος νοῦς, ὁ θεῖος Ὀμηρος, τοῦ ὁποίου ἔμεινε ἄγνωστος ὁ τόπος τῆς γεννήσεως, ὡς νὰ ἐπρόκειτο μὲ τοῦτο νὰ ἐκφρασθῇ ἡ ἀλήθεια ὅτι ἡ θεία φαντασία τοῦ Ὀμήρου εἶναι κτῆμα ὅχι τῆς ἰδικιτέρας πατρίδος του, ἀλλὰ ὅλης τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Μακρὰν ἀπὸ ἐμὲ ἡ ἰδέα νὰ τολμήσω νὰ σὰς χαρακτηρίσω τὴν ἀξίαν τῶν δύο μεγάλων ποιημάτων, τὰ ὁποία ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος διεφύλαξε σῶα καὶ παρέδωκε εἰς τοὺς μεταγενεστέρους. Ἰσως ἀρκεῖ νὰ εἶπῃ τις ὅτι, ἐν ᾧ ἐπέρασεν σχεδὸν τρισχίλια ἔτη ἀπὸ τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ὀμηρος ἔπλασε τὰ ποιήματά του, οὔτε ἡ διαφορὰ τῶν ἡθῶν,

οὔτε ἡ πρόοδος τῶν ἰδεῶν, εἰμύρησαν νὰ ἀφαιρέσουν τίποτε ἀπὸ τὸν θαυμασμὸν, τὸν ὁποῖον αὐτὰ διεγείρουν εἰς τοὺς ἀναγνώστας, τόσον εἰς τοὺς ἀπαιδεύτους καθὼς καὶ εἰς τοὺς πεπαιδευμένους. Ἀλλὰ ἡμεῖς βεβαίως δὲν εἴμεθα εἰς κατὰστασιν νὰ αἰσθανθῶμεν οὔτε κατ' ἐλάχιστον βαθμὸν τὰς πολλὰς, ποικίλας καὶ μεγάλας ἐντυπώσεις, αἱ ὁποῖαι ἐγενῶντο εἰς τὴν ψυχὴν τῶν συγχρόνων τοῦ Ὀμήρου, ὁπότε αὐτὰ τὰ θεῖα ἄσματα ἐκυκλοφοροῦσαν διαδιδόμενα ἀπὸ στόμα εἰς στόμα καὶ ψαλλόμενα εἰς δημοτικοὺς κύκλους. Καὶ πῶς δύναται τις νὰ φαντασθῇ τὰ αἰσθήματα ἐκεῖνα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῆς ἐθνικῆς φιλοτιμίας, τὰ ὁποία διεγείροντο εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ, κατὰ τὴν ἀκρόασιν ἐκείνων τῶν ποιημάτων, εἰς τὰ ὁποία ἦσαν ζωηρῶς ζωγραφισμένα μὲ ὅλα τὰ χρώματα τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ὠρικιότητος, τὰ κατορθώματα καὶ τὰ παθήματα τῶν προγόνων τους; Τοῦτα δὲν εἰμποροῦμεν, ὡς εἶπα, οὔτε κατ' ἐλάχιστον βαθμὸν νὰ ἐννοήσωμεν ἀλλὰ θαυμάζομεν ἀκόμη πολλὰς ἀπὸ ἐκεῖνας τὰς ζωγραφίας, αἱ ὁποῖαι ἀρμόζουσιν εἰς ὅλους τοὺς τόπους καὶ εἰς ὅλας τὰς ἐποχάς, διότι ὁ ποιητὴς τὰς ἔλαβε ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἡ ὁποία εἶναι ἀναλλοίωτος.

Ἀλλὰ τὸ μᾶλλον ἀξιοσπούδαστον καὶ ἀξιοθαύμαστον εἶναι ὅτι εἰς τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα ἀπαντῶνται ἰδέαι καὶ αἰσθήματα τὰ ὁποῖα φαίνεται ὅτι ἀνθῆσαν εἰς τὴν ἐποχὴν του, πρὸς μεγάλην τιμὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ τὰ ὁποῖα δυστυχῶς παρήκμασαν καὶ σχεδὸν ἐξέλιπον εἰς τὰς μεταγενεστέρους ἐποχάς. Καὶ διὰ νὰ μὴ ἐκταθῶ πέραν τῶν ὁρίων τοῦ παρόντος λόγου, φθάνει νὰ σημειώσω ὅτι εἰς τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα ἡ θέσις καὶ ἡ ἀποστολὴ τοῦ γυναικείου φύλου παρουσιάζονται πολὺ ἀνώτερα ἀφ' ὅ,τι φαίνονται κατόπιν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον, πρὸ τῆς ἡθικῆς ἀναγεννήσεως τὴν ὁποίαν ἔφερεν ὁ Χριστιανισμός. Ἡ ἀξιόλογος αὐτὴ εἰκὼν τοῦ γυναικείου φύλου παριστάνεται μὲ τρόπον ἐξάίσιον εἰς τὴν *Ὀδύσσειαν*, εἰς τὸ ποίημα ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον διὰ τὴν ἡθικὴν του σημασίαν, διὰ τὴν ποικιλίαν καὶ διὰ τὸ βάθος τῶν αἰσθημάτων, διὰ τὴν γλυκύτητα μὲ τὴν ὁποίαν αὐτὰ φανερόνται, φαίνεται ἀνώτερον καὶ αὐτῆς τῆς *Ἰλιάδος* καὶ διὰ τοῦτο δικαιολογεῖται ἡ γνώμη τοῦ ἀρχαίου ἐκείνου, ὅστις εἶπεν ὅτι εἰς τὴν *Ἰλιάδα* ἐκφράζεται κατ' ἐξοχὴν ἡ ἐπιβροὴ τῆς ἀνδρείας, ἐν ᾧ εἰς τὴν *Ὀδύσσειαν* παριστάνεται κατ' ἐξοχὴν ἡ δύναμις τῆς διανοίας. Εἰς τὴν *Ὀδύσσειαν* ἰδιαιτέρως, ὡς εἶπα, παρατηρεῖται ἡ ἐξοχος θέσις τὴν ὁποίαν κατέχει εἰς τὴν κοινωνίαν τὸ γυναικεῖον φύλον,—λέγω δὲ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ἔξοχον, ἐὰν τὴν συγκρίνωμεν μὲ τὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν κατεβίβασε τὴν γυναῖκα ὁ κατόπιν πολιτισμὸς τῆς Ἑλλάδος — ἔξοχον, διότι ἡ γυνή, ἰδίως εἰς τὴν Ὀδύσσειαν, παρίσταται ὡς μέρος τῆς κοινωνίας, τὸ ὁποῖον σχεδὸν δὲν εἶναι κατώτερον τοῦ ἀνδρικοῦ φύλου. Τὸ πρόσωπον τῆς Πηνελόπης, ὡς τὴν ζωγραφίζει ὁ Ὅμηρος, περιέχει ὅλας τὰς ἀρετάς, τὰς ὁποίας ἡ σημερινὴ ἠθικὴ ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὴν γυναῖκα. Σύζυγος τοῦ βασιλέως τῆς Ἰθάκης, τοῦ Ὀδυσσεύς, ὅστις ἀνεχώρησε ἀπὸ τὴν πατρίδα του διὰ νὰ ἀγωνισθῇ μὲ τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας τὸν εὐγενῆ ἀγῶνα κατὰ τῆς Τρωάδος, — πολιορκουμένη κατὰ τὴν δεκάετη ἀπουσίαν τοῦ ἀνδρός, τῆς ἀπὸ τοῦ πλουσίου καὶ ἰσχυροῦ μνηστῆρας, τῶν ὁποίων καθένας ἐπροσπαθοῦσε νὰ κερδίσῃ τὴν συμπάθειάν της καὶ μὲ αὐτὴν τὸ σκῆπτρον τῆς Ἰθάκης — ἡ ἐνάρτεος καὶ σεβασμίας γυνή, μὲ τὴν φρόνησίν της, μὲ τὴν πειθὴ τῶν λόγων της, ἀναχαίττει τὴν τόλμην τῶν ἀντιπάλων τοῦ ἀπόντος συζύγου, τὸν ὁποῖον ἡ φήμη παρίστανε ὡς ἀποθανόντα, καὶ σώζει ὡς ἱερὰν παρακαταθήκην εἰς αὐτὸν καὶ τὴν νυμφικὴν κλίνην καὶ τὸ κληρονομικὸν σκῆπτρον. Ἡ ἀρετὴ καὶ τὸ ὕψος τῆς Πηνελόπης παρίστανται κατὰ πολλοὺς τρόπους εἰς τὸ πρῶτον ἠθικὸν ποίημα τοῦ κόσμου, εἰς τὴν ἠθικοποιὸν Ὀδύσειαν, ὁ δὲ Ὅμηρος, ὅστις πάντοτε παρίστανει τὰς ιδέας του μὲ εἰκόνας ζωντανάς, τὴν ἀρετὴν αὐτὴν καὶ τὸ ὕψος ἐκφράζει ἰδιαιτέρως εἰς ἐκείνην τὴν σκηνὴν, ὅποτε, ἐν ᾧ οἱ μνηστῆρες ἐθορυβοῦσαν ἐρίζοντες μεταξὺ τῶν, παρουσιάζεται ἡ Πηνελόπη, μόνη δὲ ἡ παρουσία της καὶ αἱ ἐπιπλήξεις της ἀκοῦν διὰ νὰ ἐπιβάλουν εἰς αὐτοὺς σεβασμὸν πρὸς τὴν μνήμην τοῦ ἀπόντος βασιλέως, τοῦ ὁποίου θέλουν ν' ἀρπάσουν καὶ τὸ σκῆπτρον καὶ τὴν σύζυγον. Βεβαίως εἰκόνας τοιαύται εἶναι τόσον ὑψηλαί, συμβάλλουν τόσον εἰς τὴν διάπλασιν τῶν ἡθῶν, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ νοῦς καὶ τῆς καρδίας, μάλιστα ὅτε συνοδεύονται μὲ τὴν ἀκαταμάχητον μαγείαν τῆς ποιήσεως, ὥστε νομίζω ὅτι θέλει συντελέσει πολὺ εἰς τὸν προκείμενον σκοπὸν μας ὅστις ἀναλάβῃ τὸ ἔργον — εἰς τινὰς τῶν ἀναγνώσεών μας — νὰ σὰς μεταφράσῃ εἰς τὴν γλῶσσάν μας τὰ κυριώτερα καὶ καταλληλότερα μέρη τῶν ἀθανάτων Ὀμηρικῶν ποιημάτων.

Ἀλλὰ, διὰ νὰ πλησιάσω περισσότερον εἰς τὸ κύριον θέμα μου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀπεμακρύνθη ὀλίγον, κατακυριευμένος ἀπὸ τὴν αἰμίμητον καλλονὴν τῶν Ὀμηρικῶν ποιημάτων, — ἔρχομαι νὰ σὰς ἀποδείξω ὅτι καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ὀμηρικὴν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἴσως ὑποθέτει κανεὶς ὅτι δὲν ὑπῆρχε παντάπασιν ἡ ἠθικὴ

ἐπιστήμη καὶ ὅτι ἐπομένως οἱ ἔξοχοι νόες τῆς ἐποχῆς ἐσχάρουν τὴν ἐπιβρόχην τῶν εἰς τὰ ἥθη καὶ τὰ φρονήματα τοῦ λαοῦ διὰ μόνων τῶν πλασμάτων τῆς φαντασίας — δὲν ἔλειψαν μετὰ ξὺ αὐτῶν καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐσύνθεσαν ὠφέλιμα βιωτικὰ διδάγματα, καὶ τὰ διέδιδον διὰ τῆς στιχοῦργίας εἰς τὸν λαόν. Ἀρκεῖ νὰ σὰς ἀναφέρω μετὰ πολλῶν τῶν Ἡσίοδου, τοῦ ὁποίου οἱ στίχοι περιείχον ὅλας σχεδὸν τὰς κυριώτερας θρησκευτικὰς ιδέας, αἱ ὁποῖαι ἐπικρατοῦσαν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον. Καὶ καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἠθικὴν, ἡ κυρία ιδέα, ἡ ὁποία ἐμψυχώνει τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἡσίοδου, εἶναι ὅτι μόνῃ ἡ ἐργασία καθιστάνει τὸν ἄνθρωπον ἀξιολόγον καὶ ἀνεξάρτητον, καὶ ὅτι διὰ τοῦ κόπου καὶ τῆς ἐπιμονῆς ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἀρετῆς. Ἐναντίον εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι, μὴ ἔχοντες ἀνάγκην νὰ ζῶσι ἀπὸ τοῦ κόπου των, ἐθεωροῦσαν τὴν ἐργασίαν ὡς ἀτιμωτικὴν, ὁ Ἡσίοδος ἔλεγε:

Ἔργον δ' οὐδ' ἐν ὄρειδος ἀεργίῃ δ' ἐν τ' ὄρειδος.

τουτέστιν ἡ ἐργασία δὲν εἶναι ἀτιμία, ἀτιμία ἀπ' ἐναντίας εἶναι ἡ ἀργία. Μεγάλῃ ἀλήθειᾳ τὴν ὁποίαν ἂν εἶχε ἀναγνωρίσει καὶ ἐκτιμήσει ἡ ἀνθρωπότης, ἥθελε ἀποφύγει πολλὰς ἀπὸ τὰς μεγάλας κοινωνικὰς κρίσεις, αἱ ὁποῖαι ἀνεχαίτισαν τὴν πρόδον της, — διότι οὔτε ὁ Ἡσίοδος, οὔτε οἱ παραδεχόμενοι τὴν ἀλήθειαν τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἐξέφρασε, ἐννοοῦν ὅτι καὶ οἱ πλούσιοι, οἱ μὴ ἔχοντες ἀνάγκην τῆς ὑλικῆς ἐργασίας διὰ νὰ ζῶσιν, εἶναι διὰ τοῦτο ἀξιοκαταφρόνητοι, ἀλλὰ ὅτι εἶναι ἀξιοκατάκριτοι, ἐὰν δὲν ὠφελθοῦν ἀπὸ τὴν θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν νῦν τήχθησαν νὰ εὐρίσκωνται, διὰ νὰ καταγίνουν οὐχὶ βεβαίως εἰς χειροτεχνικὰς ἐργασίας, ἀλλὰ εἰς τὰς ὑψηλὰς νοητικὰς ἐργασίας, διὰ νὰ μεταδώσουν καὶ εἰς τὰ τέκνα των καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν τοῦς καρποὺς τῆς μελέτης των.

Τὸ πατροπαράδοτον σύστημα τῶν ἀρχαίων ποιητῶν ἀκολούθησαν καὶ σοφοὶ ἄνδρες μεταγενεστέρας ἐποχῆς, οἱ ὁποῖοι πάντοτε μὲ τὰ θέλητρα τῆς ποιήσεως, ὡς ὁ Θεόγνης καὶ αὐτὸς ὁ νομοθέτης ὁ Σόλων, ἐνέπνεον εἰς τοὺς συμπολίτας των τὸν ἔρωτα τῆς πατρίδος καὶ ἐδίδασκον εἰς αὐτοὺς τὰ καθήκοντα καὶ πρὸς τὴν οἰκογένειαν καὶ πρὸς τὴν κοινωνίαν. Κατόπιν, ὅσον περισσότερον ἐμεγαλύνετο τὸ ἔθνος, καὶ ἐγένετο εὐρύτερος καὶ περικτικώτερος ὁ κύκλος τῶν ιδεῶν, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐτελειοποιεῖτο καὶ ἐπλουτίζετο ἡ γλῶσσα, τόσον περισσότερον ἐπρω-

ΙΑΚΩΒΑ ΕΛΙΟΣ

ΑΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΘΕΟΥΡΙΟΥ

δευε ἡ ἐνέργεια τοῦ Ἑλληνικοῦ νοῦς, ἀλλὰ τὰ γεννήματα τοῦ νοῦς δὲν ἐκρύπτοντο εἰς τὰ σπουδαστήρια ὀλίγων σοφῶν, καὶ δὲν περιωρίζοντο ἐντὸς τοῦ κύκλου ὀλίγων ἀναγνωστῶν, ἀλλὰ τὰ ἔργα τῆς ἐξόχου φαντασίας τῶν τραγικῶν καὶ κωμικῶν ποιητῶν παριστάνοντο ἐνώπιον τοῦ λαοῦ εἰς τοὺς δημοτελεῖς ἀγῶνας, καὶ ὅχι μόνον αὐτὰ, διότι καὶ ὁ μέγας ἱστορικὸς, ὁ Ἡρόδοτος, ἀνέγνωσε τὴν ἱστορίαν του ἐνώπιον Ἑλληνικῆς ἀσπιδόφρου.

Ἀλλὰ δυστυχῶς ἦλθε ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποῖαν —διὰ λόγους τοὺς ὁποίους δὲν εἶναι τοῦ παρόντος· νὰ ἐρευνήσωμεν—ἐμελλε νὰ παρακμάσῃ ἡ ἀξιόλογος τάσις τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος, ὁπότε τὴν γενναίαν ἐμπνευσιν καὶ τὸν ἀκραίφνη ἔρωτα τῆς ἀληθείας, τὴν φιλόστοργον ἐπιθυμίαν τῆς ἠθικοποιήσεως τοῦ λαοῦ, διεδέχθη ἡ σοφιστεία καὶ ἡ φιλοκέρδεια, καὶ ὡς ἐκ τούτου οἱ πεπαιδευμένοι, ἀντὶ νὰ ἀποβλέψουν εἰς τὴν ἀληθῆ ἐκπαίδευσιν τῶν πολιτῶν, ἐπεδίωκον ἀποκλειστικῶς νὰ ὠφελῶνται χρηματικῶς διὰ τῆς διδασκαλίας των. Καὶ ὅτε εἶχε ἤδη πλεονάσει τὸ κακόν, ὅταν δηλαδὴ τὸ θεῖον ἔργον τῆς διδασκαλίας κατήντησεν ἐμπόρευμα, —καὶ ἀφ' οὗ κατήντησε ἐμπόρευμα, ἐννοεῖτε ὅτι οἱ διδάσκοντες δὲν ἀπέβλεπον πλέον εἰς τὴν νοητικὴν καὶ ἠθικὴν ὠφέλειαν τῶν μαθητῶν των, ἀλλὰ μόνον εἰς τὸ χρηματικόν των κέρδος, καὶ ἐπομένως οἱ πτωχοὶ καὶ οἱ ἄποροι δὲν εἰμποροῦσαν νὰ πατήσουν εἰς τὰ διδασκαλεῖα τῶν σοφιστῶν, —τότε ἀνεφάνη ἐντὸς τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας ἐκεῖνο τὸ ἐξοχὸν πρόσωπον, τὸ ὁποῖον κατέστη τὸ συνώνυμον τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς αὐταπαρνήσεως. Ὁ ἑκτακτος οὗτος ἀνὴρ ἐγεννήθη καὶ ἀντετράφη εἰς τὴν ἑκτακτον ἐκείνην πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, εἰς τὴν ὁποίαν δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι εὐρίσκει συνηνωμένας ὅλας τὰς μεγάλας ἀρετάς σιμὰ εἰς τὰ πολλὰ μειονεκτήματα τοῦ τότε Ἑλληνισμοῦ. Ὁ Σωκράτης—διότι ὑμεῖς ἐννοήσετε ὅτι περὶ τοῦ Σωκράτους ὁ λόγος—ὁ Σωκράτης, ὅστις εἶχε διὰ τῆς βαθείας μελέτης του ἀποκτήσει καλλίτερα ἀπὸ πάντα ἄλλον τῶν συγχρόνων του τὰς γνώσεις ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ἐσπούδατε τὴν κοινωνίαν ἐντὸς τῆς ὁποίας εὐρίσκετο, καὶ, μολονότι ὁ Ἑλληνισμὸς τότε, καὶ ἰδίως αἱ Ἀθηναίαι, παρούσαιζαν ὅ,τι λαμπρότερον εἰμποροῦσε νὰ ἐπιθυμήσῃ ὁ νοῦς καὶ ἡ φαντασία, —διότι ὁ Σωκράτης ἐγεννήθη εἰς τὴν μοναδικὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐποχῇ τοῦ Περικλέους—ὅμως ἡ μεγάλη διάνοια τοῦ Σωκράτους δὲν εἰμποροῦσε νὰ ἀπατηθῇ ἀπὸ τὴν μεγαλοπρεπῆ ἐπιφάνειαν τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ εἰσχωρῶν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς κοινωνίας ἐκείνης, ὁ ἄριστος τῶν Ἑλλήνων με βαθεῖαν λύπην τῆς ψυχῆς του κοτενοῦσε ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς ἐπρωχ-

ροῦσεν ἤδη εἰς τὴν παρακμὴν του. Δὲν ἤξεύρω ἐὰν ὁ μέγας ἐκείνος νοῦς συνέλαβε τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡδύνατο νὰ ἐμποδισθῇ ἡ παραφθορὰ αὐτῆς τῆς πατρίδος του—τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ Σωκράτης προσεπάθησε νὰ ἀγωνισθῇ κατὰ τῆς ἐπιπολαζούσης διαφθορᾶς, καὶ νὰ ἀποδείξῃ τὴν κιβδηλίαν τῆς σοφίης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἐποχῆς του. Παρουσιάζετο ὁ Σωκράτης ὡς ἀναμορφωτής, καὶ εἶχε δικαίωμα νὰ παρουσιασθῇ ὡς τοιοῦτος, —διότι πρὶν ἢ γείνῃ ὁ διδάσκαλος τοῦ λαοῦ διὰ τοῦ λόγου, εἶχε ἤδη καταστῇ τὸ παράδειγμα ὅλων ἐκείνων τῶν ἀρετῶν, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ διακρίνωσι τὸν ἄριστον πολίτην· καθότι ὁ Σωκράτης καὶ ὡς μαχητῆς διεκρίθη εἰς τοὺς ὑπὲρ πατρίδος πολέμους, καὶ λαβὼν ἐνίοτε μέρος εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ τόπου του, ἐδειξε χαράκτῆρα ὑψηλόφρονος, ὁ ὁποῖος δὲν ὑπέκυψε οὔτε εἰς τὸν τρόμον τῆς ὀλιγαρχίας τῶν τριάκοντα τυράννων, οὔτε κατόπιν εἰς τὰς παρὰ νόμους ἀπαιτήσεις τοῦ λαοῦ, μ' ὅλον ὅτι αὐτὸς εἰς τὴν τάξιν τοῦ λαοῦ ἀνήκε. Ἀφ' οὗ λοιπὸν ὁ Σωκράτης εἶχε ἤδη ἀποκτήσει μὲ τὰ ἔργα του τὴν γενικὴν ὑπόληψιν τῶν συμπολιτῶν του, ἤρchiσε τὸ ἔργον τῆς ἠθικῆς ἀναμορφώσεως τοῦ τόπου—ἔργον τὸ ὁποῖον ὑπηγόρευε εἰς τὴν γενναίαν ψυχὴν του ἐκείνη ἡ θεία ἐμπνευσις, τὴν ὁποίαν αὐτὸς αἰσθάνετο, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἀπέδιδεν ὅλας τὰς πράξεις του. Καὶ ἐν ᾧ, καθὼς εἶπα, οἱ πλείστοι τῶν σοφῶν τῶν ἡμερῶν του ἐπωλοῦσαν ἀκριβὰ τὰς γνώσεις εἰς ὀλίγους πλουσίους συμπολίτας των καὶ ζήνους, αὐτὸς μετέδιδε δωρεὰν τὴν μάθησιν ὅχι μόνον εἰς τοὺς ἐκλεκτοὺς νέους οἱ ὁποῖοι τὸν ἐπλησίαζον, ἀλλὰ καταβαίνων εἰς τὰς τάξεις τοῦ λαοῦ, ἐζητοῦσε πᾶσαν ἀφορμὴν ὅπως νοουθετήσῃ τοὺς συμπολίτας του μὲ ἠθικὰ παραγγέλματα, προσπαθῶν μὲ τοῦτο νὰ προλάβῃ τὴν διαφθοράν, ἡ ὁποία ἐμελλε ἀπὸ τὰς ἀνωτέρας τάξεις νὰ πλημμυρίσῃ καὶ τὰ κατώτερα στρώματα τῆς κοινωνίας. Ἡ πρώτη βάσις τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας τοῦ Σωκράτους ἦτο τὸ γινῶθαι σαυτὸν—σπουδαῖον παράγγελμα, καθότι μὲ τοῦτο ὁ Σωκράτης ἐννοοῦσε ὅτι ὁ ἄνθρωπος, πρὶν ἢ ἐνεργήσῃ, εἴτε ὡς ἰδιώτης εἴτε ὡς πολίτης, ὀφείλει πρῶτον νὰ καταβῇ εἰς τὸ βάθος τῆς συνειδήσεώς του, καὶ νὰ ἐξετάσῃ μήπως ἔχη μίαν ψευδῆ ἰδέαν τοῦ ἑαυτοῦ του, ἡ ὁποία, ἐὰν χρησιμεύσῃ ὡς ὁδηγὸς τοῦ κοινωνικοῦ του βίου, καὶ ἑαυτὸν θὰ σύρῃ εἰς τὸν ὄλεθρον καὶ τὴν πατρίδα θὰ ζημιώσῃ. Διὰ τοῦτο αὐτὸς πρῶτος ἐδίδε τὸ παράδειγμα τῆς εἰλικρινείας εἰς τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ τοῦ ἠθικοῦ παραγγέλματος, ὁμολογῶν, ὅτι τίποτε δὲν ἤξευρε εἰμὴ ἐν μόνον πρᾶγμα ὅτι δὲν ἤξευρε τίποτε—ἐννοῶν μὲ τοῦτο ὅτι δὲν πρέπει νὰ λαμβάνωμεν

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

τὰς προλήψεις τοῦ νοός μας ὡς ἀληθείας, καὶ ὅτι πρέπει νὰ προσπαθήσωμεν νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν ἀλήθειαν διὰ τῆς μελέτης καὶ τῆς σκέψεως; καθ' ὅσον εἰς ἕκαστον συγχωροῦν αἱ νοητικαὶ δυνάμεις μὲ τὰς ὁποίας τὸν ἐπρόκεινεν ἡ φύσις. Καταδικάζων τὴν πομπώδη ἐπίδειξιν τῆς ψευδοφιλοσοφίας, ἡ ὁποία ἀρκεῖται εἰς τὰς κενὰς λέξεις, ἐπροσπαθοῦσε ὁ Σωκράτης νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς ἀλλοιους τὸν ἀκραίην ἔρωτα τῆς ἀληθείας καὶ ταυτοχρόνως τὴν γενναϊότητα ἐκείνην, ἡ ὁποία καθιστάνει τὸν ἄνθρωπον πρᾶθυμον νὰ πέσῃ θῦμα τῶν πεποιθήσεών του.

Ὁ πρῶτος αὐτὸς θεμελιωτὴς τῆς ἠθικῆς ἐπιστήμης μετεχειρίσθη ὡς μέσον διὰ τὴν διάδοσιν αὐτῆς τὴν προφορικὴν διδασκαλίαν, ἐρχόμενος ἀνὰ πᾶσαν ὥραν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν λαόν· ὅθεν, ἐὰν ἀρχόμενος τοῦ λόγου σὰς εἶπον, ὅτι ἡ πάνδημος διδασκαλία δὲν εἶναι ἔργον τῆς σημερινῆς ἐποχῆς, εἶχον κυρίως ὑπ' ὄψιν τὸν Σωκράτη, ὅστις ὑπῆρξεν ἡ ἐνσάρκωσις τῆς ιδέας ταύτης. Ὁ Σωκράτης, ὡς γνωρίζετε, κατεδικάσθη ἀπὸ τοὺς συμπολίτας τοῦ εἰς θάνατον, τὸν ὁποῖον καὶ ὑπέστη καρτερικῶς διὰ νὰ ὑπακούῃ εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος του—ἡ καταδίκη αὕτη εἶναι ἀποδείξις ὅτι τὰ πρόσωπον τοῦ Σωκράτους δὲν ἀνήκεν εἰς τὴν ἐποχὴν του, ἀλλὰ ἦτο ὁ προάγγελος νέας ἐποχῆς· μὲ ἄλλας λέξεις,—ἐν ᾗ ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἦτο Ἑλληνικὴ, προησθάνετο ἤδη τὰς ὑψηλοτέρας καὶ εὐγενεστέρας τύχας τῆς ἀνθρωπότητος· καὶ ἐὰν ἡ θεία διδασκαλία του δὲν ἠδυνήθη ν' ἀναμορφώσῃ τὴν ἤδη παρακμάζουσαν κοινωνίαν, ὅμως τὰ σπέρματα αὐτῆς ἐκαρποφόρησαν εἰς τὰ ἀθάνατα συγγράμματα τῶν μαθητῶν του καὶ ἰδίως τοῦ Πλάτωνος, τοῦ ὁποίου ἡ φιλοσοφία ὑπῆρξε τὸ ἀνθρώπινον προεικόνισμα τοῦ Χριστιανισμοῦ. Καὶ τὴν ἀλήθειαν ταύτην ὡμολόγησαν καὶ ἅγιοι πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἀναγνωρίζαντες ὅτι ἡ Σωκρατικὴ ἠθικὴ, διαδοθεῖσα εἰς ὅλον τὸν τότε ἐξευγενισμένον κόσμον μὲ τὰ ἔργα τῶν μαθητῶν τοῦ Σωκράτους, προστόιμας τὰ πνεύματα καὶ τὰς καρδίας διὰ νὰ δεχθῶσι τὰς ἀληθείας τοῦ Εὐαγγελίου. Καὶ ὅπως εἰς τοὺς μάγους, ἐλθόντας ἐξ Ἀνατολῶν ἐφάνη ὁ ἀσπὴρ ἐκείνος, ὅστις, ἐχειραγώγησεν αὐτοὺς ἐκεῖ ὅπου ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη, οὕτως καὶ ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος εἶδε εἰς τὸν Σωκράτη τὸν ἀστέρα ὁ ὁποῖος προανήγγειλε τὸν φωτεινὸν ἥλιον τῆς θείας ἀποκαλύψεως.

Καὶ πράγματι, καὶ αὐτὸς ὁ Θεάνθρωπος, ὅτε κατέβη διὰ νὰ σώσῃ τὴν ἀνθρωπότητα, μετεχειρίσθη διὰ τὴν διάδοσιν τοῦ θείου λόγου τὴν πάνδημον ἐκείνην προφορικὴν διδασκαλίαν, τὴν ὁποίαν καὶ ὁ Σωκράτης, μ' ὅλον ὅτι σερημένος τῆς θείας χάριτος ἐξήσχησε πρὸς διάδοσιν τῶν ἠθικοποιῶν ιδεῶν του. Δὲν ἔχω ἀνάγκην νὰ σὰς

ἐνθυμίσω ὅτι ὁ Χριστὸς, μ' ὅλον ὅτι δὲν ἀπέφευγε νὰ ἐζητῇ τὰ ὑψηλότερα θεολογικὰ θέματα μὲ τοὺς διδασκάλους τῆς ἐποχῆς του, ὅμως καθημερινῶς καὶ ἀκαμάτως ἐδίδασκε τὰ πλήρη, καταστρέφων τὰς προλήψεις, τὰς ὁποίας οἱ ψευδεῖς ἐκεῖνοι διδάσκαλοι εἶχαν συμφέρον νὰ ἀφήσουν εἰς τὴν διάνοιαν τῶν πολλῶν. Ἐλάμβανε δὲ ὁ Χριστὸς ὡς μαθητὰς καὶ ὁπαδοὺς ἄνθρώπους τοῦ λαοῦ, στερημένους παντάπασι μαθήσεως, διότι ἀπέβλεπε κυρίως εἰς τὴν ἀγνότητα τῶν αἰσθημάτων καὶ εἰς τὴν πίσιν μὲ τὴν ὁποίαν αὐτοὶ ἐμελλον νὰ ἀκολουθήσουν τὰ παραγγέλματα καὶ τὸ παράδειγμά του, γινόμενοι καὶ αὐτοὶ ἀφιλοκερδεῖς καὶ ἐνθουσιώδεις διδάσκαλοι τοῦ λαοῦ ἔτοιμοι νὰ θυσιασθῶσι ὑπὲρ τοῦ θριάμβου τῶν πεποιθήσεών των. Εἶθε τόσοι οἰκειωμένοι εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, ὥστε νομίζω πάντῃ περιττὸν νὰ σὰς περιγράψω τὸν βίον τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν μαθητῶν του, διὰ νὰ σὰς ἀποδείξω ὅτι ἡ προφορικὴ νοουθεσία καὶ διδασκαλία, ἡ διδασκαλία πρὸς τὸν λαόν, εἶναι μέθοδος πρὸς διάδοσιν τῆς ἀληθείας, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ὁ Χριστὸς μᾶς ὑπέδειξε.

Ἦθελα μακρηγορήσαι ὑπὲρ τὸ δέον, ἐὰν ἐπεχείρουν νὰ σημειώσω κατὰ ποίας ἐποχὰς καὶ ὑπὸ πόσους διαφορετικοὺς τύπους ἡ μέθοδος αὕτη, ἡ ὁποία εἶναι Ἑλληνικὴ καὶ πρὸ πάντων Χριστιανικὴ, ἐτέθη εἰς ἐνέργειαν,—ὁποίας ὠφελείας παρήγαγε, καὶ πῶς ἐνίοτε ἐχρησίμεισε δυστυχῶς ὡς ὄργανον διαφθορᾶς, ἀντὶ ἠθικοποιήσεως, τοῦ λαοῦ. Σπεύδων εἰς τὸ τέλος τῆς ὁμιλίας μου, ἀρκοῦμαι νὰ σημειώσω ὅτι ἡ μέθοδος αὕτη ἔλαβε μεγαλητέραν ἐπίτασιν καὶ ἐγενικεύθη ἐπὶ τοῦ παρόντος αἰῶνος, θεωρηθεῖσα ὡς τὸ προσφορώτερον μέσον ὅπως ἐξαγάγῃ τὰ πλήρη ἀπὸ τὴν ἀμάθειαν καὶ ἀπὸ τὴν ἄγνοιαν τῶν πραγμάτων, καὶ οἰκειώσῃ αὐτὰ μὲ τὰς ιδέας, αἱ ὁποῖαι διέπουν καὶ τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν πολιτικὴν ἐπιστήμην· τὸ σύστημα τοῦτο τῆς προφορικῆς παραδόσεως ἐκαλλιεργήθη καὶ ἐκαρποφόρησε ἰδίως εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν, καὶ ἦτο βεβαίως ἐπόμενον καὶ αὕτη ἡ ιδέα, ὡς πᾶσα ἄλλη ιδέα προοδευτικὴ, φιλόδημος καὶ φιλελευθέρα, νὰ ἀνθήσῃ καὶ νὰ ἀναπτυχθῇ εἰς τοὺς τόπους ἐκείνους, ὅπου ἡ ἐλευθερία προώδευσε γιγαντιαίως βήματι, καὶ ὅπου πᾶσαι αἱ ἀνώτεραι τῆς κοινωνίας τάξεις συναισθάνονται τὴν ἀνάγκην νὰ χειραφετηθῶσι πράγματι τὸν λαόν καὶ νὰ καταστήσωσι ἐφικτὴν καθ' ὅλα τὴν ἰσονομίαν καὶ τὴν ἰσοπολιτείαν διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἐργατικῶν τάξεων. Τὴν ιδέαν ταύτην ἐνεκολλώθησαν καὶ τινες πεπαιδευμένοι ἄνδρες καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ βασιλείου συσταθέντες ἐκκλησίαι· ἐνθα γίνονται τακτικαὶ τοιαῦται παραδό-

σεις και ἀναγνώσεις, — και μ' ὅλον ὅτι πολὺ δὲν γίνεται περὶ αὐτῶν λόγος, μὴ ἀμφιβάλλετε ὁμῶς ὅτι ἡ ἡρέμος αὐτῶν ἐνέργεια κατέστη και θὰ ἀκολουθῇ νὰ ἀποβαίῃ πολὺ ὠφέλιμος εἰς τὸν λαόν, τὸν ὁποῖον προτίθεται νὰ εὐεργετήσῃ. Ἦθελε δὲ εἶναι εὐχῆς ἔργον τοιαύτη τις τάσις νὰ γενικευθῇ καθ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, διότι χωρὶς νὰ ἀδικήσωμεν τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, χωρὶς νὰ κακίσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς, ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι μεταξὺ τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης δὲν εἴμεθα οἱ τελευταῖοι, οἵτινες ἔχομεν ἀνάγκην νοητικῆς και ἠθικῆς προαγωγῆς· τὸ δὲ ἔργον παρ' ἡμῖν καθίσταται εὐχερέστερον, ἀφ' οὗ πάλιν εἶναι ἐπίσης ὁμολογούμενον ὅτι ἡ φιλομάθεια, καθὼς διέκρινε τὸν ἀρχαῖον Ἕλληνα, διακρίνει και ἡμᾶς τοὺς ἀπογόνους του.

Ὅσα μέχρι τοῦδε ἔλαβον τὴν τιμὴν νὰ σᾶς ἐκθέσω, και τὰ ὁποῖα ἄλλοι ἠδύναντο κάλλιον ἐμοῦ νὰ σᾶς ἀναπτύξουν, ἀκοῦσι, νομίζω, διὰ νὰ ἀποδείξουν τὸν σκοπὸν και τὴν ὠφέλειαν τῆς πανδημοῦ προφορικῆς διδασκαλίας, πρὸς τὴν ὁποίαν και ἡμεῖς διὰ τοῦ συνεταιρισμοῦ τούτου προσεπαθήσαμεν νὰ στρέψωμεν τὴν προσοχήν και τὴν ἐνέργειαν τῶν φιλοτίμων και φιλοπροόδων συμπολιτῶν μας. Ὅθεν μεταβαίνων εἰς τὸ δεύτερον μέρος τῆς ὁμιλίας μου, ἔρχομαι διὰ βραχείων νὰ σημειώσω τὰ ὅρια, ἐντὸς τῶν ὁποίων, κατὰ τὴν ἐμὴν κρίσιν, πρέπει ἀναγκαιῶς νὰ περιορίζεται ἡ πρὸς τὸν λαόν διδασκαλία. Καὶ κατὰ πρῶτον, ἡ φύσις αὐτῆς τῆς διδασκαλίας και ἡ νοητικὴ κατάστασις τοῦ πλείστου μέρους τῶν ἀκροαζομένων, διαγράφουσιν οἰκοθεν τὸ γενικὸν ὅριον, πέραν τοῦ ὁποίου δὲν δύνανται νὰ ἐκτείνωνται αἱ ἐντὸς τοιούτων καταστημάτων παραδόσεις. Ὅσοι ἐκ τῶν πεπαιδευμένων συμπολιτῶν μας ἀσπάζονται τὴν προτεινομένην ἰδέαν, θὰ ἐννοήσωσιν ὅτι δὲν πρόκειται νὰ κάρωσιν ἐνταῦθα ἐπίδειξιν τῶν γνώσεών των, ἀλλὰ ὅτι, ἐρχόμενοι νὰ μεταδώσωσι ὠφελίμους ἰδέας και γνώσεις εἰς τὸν λαόν, ὀφείλουσιν πρὸ πάντων νὰ ἐκλέξωσιν ἐκ τῶν ὑποκαρῶν τῆς μελέτης τῶν ἐκείνας τὰς γνώσεις, ἐκεῖνα τὰ παραγγέλματα, και ἐκεῖνα τὰ παραδείγματα τὰ ὁποῖα εἶναι συντελεστικώτερα εἰς τὴν διάπλασιν τῶν κοινωνικῶν ἡθῶν, — νὰ τὰ παραστήσωμεν μὲ τὸν ἀπλοῦν ἐκείνων τρέπον, μὲ τὴν κοινοτέραν ἐκείνων γλῶσσαν, μὲ τὰς εἰκόνας ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι συγγενεύουν περισσότερον, ἀρμόζουσιν περισσότερον εἰς τὴν διάνοιαν και εἰς τὴν ζωηρὰν φαντασίαν τοῦ λαοῦ. Ἐκ τοῦ γενικοῦ τούτου κανόνος ὁρμώμενοι, θέλομεν ἔχει ὡς ὑπογραμμὸν τῆς προκειμένης διδασκαλίας τὰς πρῶτας, οὕτως εἰπεῖν, και ἑταίρειώδεις ἠθικὰς ἀνάγκας τῶν ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ, προκειμένου μάλιστα περὶ λαοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον εὐτυχῶς ὑπάρχει και προσο-

δεύει ἀναπτυσσομένη ἡ συναίσθησις τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ ὑπάρξεως. Τὴν συναίσθησιν ταύτην ἔχοντες καθῆκον νὰ καλλιεργήσωμεν και νὰ ἐνισχύσωμεν, ὀφείλομεν νὰ δώσωμεν τὴν πρώτην θέσιν, μεταξὺ τῶν παραδόσεών μας εἰς τὴν πάτριον ἱστορίαν, ἐκ τῆς ὁποίας θὰ προέλθῃ ἡ μεγίστη αὐτῇ ὠφέλεια, ὅτι θὰ γνωρίσωμεν και τὰ μεγάλα τῶν προγόνων μας πλεονεκτήματα και τὰς μεγάλας ἐπίσης ἐλλείψεις των· θὰ διδαχθῶμεν πῶς, ἐνόσω τὸ δημόσιον πνεῦμα ἐστρέφεται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν πρόδον και εἰς τὸ μεγαλεῖον τῆς πατρίδος διὰ τῶν ἐλευθέρων θεσμῶν και διὰ τῆς συναισθήσεως τῆς μεγάλης ἐν τῷ κόσμῳ ἀποστολῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὸ ἔθνος ἐκεῖνο ἤκμασε και ἀνεδείχθη ἀνώτερον τῶν ἄλλων ἐθνῶν, παρήκμασε δὲ ἅμα ἡ ἀτομικὴ ἰδιοτέλεια και ἡ ἰδέα τῆς ἐπαρχιακῆς αὐτοσυντηρήσεως ὑπερσχύσασαι κατέπνιξαν τὸ ἐθνικὸν φρόνημα και ἡμαῦρσαν τὸν μεγαλόφρονα χαρακτῆρα τοῦ Ἕλληνος.

Και βεβαίως αἱ σελίδες τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας, διὰ τὴν ζωὴν, διὰ τὴν ποικίλιαν τῶν πραγμάτων, τῶν χαρακτῆρων και τῶν συμβάντων, διὰ τὴν μεγίστην ἐπιρροὴν τὴν ὁποίαν ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος ἐξήσκησεν εἰς τὰς τύχας τῆς ἀνθρωπότητος, περιέχουσιν ἀφθονοτάτην ὕλην εἰς τὴν μελέτην μας, ὕλην ἐκ τῆς ὁποίας δυνάμεθα νὰ πορισθῶμεν πλείστα διδάγματα και παραδείγματα ἐφαρμοσίμας και εἰς τὴν τωρινὴν κατάστασίν μας. Ἀλλὰ δὲν θὰ ἦναι ὀλιγώτερον διδακτικὴ ἡ μελέτη τῆς ἱστορίας τοῦ ἡμετέρου γένους τῶν μεταγενεστέρων ἐποχῶν μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, — ἐὰν δυνηθῶμεν, χειραγωγούμενοι ἀπὸ τὰς σοφὰς ἐρεῦνας τῶν συγχρόνων μας πεπαιδευμένων, νὰ ἐξιχνιάσωμεν κατὰ πόσον κατὰ τοὺς αἰῶνας τῆς δουλείας, τῆς ὑποταγῆς ὑπὸ διαφόρους ἀλλεπαλλήλους ζυγούς, διεσώθη ὁ Ἑλληνισμὸς, και ἔφθασε νὰ ἀναλάβῃ τὸν τύπον τὸν ὁποῖον ἔχει ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας, — ἐὰν ἐκτυλίξωμεν μὲ ζωηρὰ, ἀλλὰ και ἀληθῆ χρώματα τὰς θαυμασίους σκηνάς, ἐκ τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται τὸ μέγα και μοναδικὸν δράμα τῆς ἐθνικῆς ἀναγεννήσεως, — ἐὰν, ἐπὶ τέλους, δυνηθῶμεν νὰ ἐκτιμήσωμεν κατὰ πόσον ἡμεῖς, οἵτινες καρπούμεθα τὰς ἀνεκτιμήτους ὠφελείας τὰς ὁποίας ἐκληροδότησεν εἰς ἡμᾶς ὁ μέγας ἐθνικὸς ἀγὼν, ὑπῆρξάμεν ἱκανοὶ οὐ μόνον νὰ ὀργανίσωμεν πολιτείαν πράγματι ἐλευθέραν και ἰσόνομον, ἀλλὰ και νὰ ἐργασθῶμεν ὑπὲρ τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ διακοπέντος μεγάλου ἐθνικοῦ ἔργου.

Εἰς τοῦτο ἰδίως ἀποβλέπων, σᾶς ἔλεγον ἀρχόμενος τοῦ λόγου **ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ** τὴν ἐννοεῖ και τὴν αἰσθάνεται ὁ λαός, **ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ**

δὲν δύναται καὶ δὲν πρέπει νὰ ᾔηται ξένη εἰς τὰς σκέψεις σας καὶ εἰς τὴν καρδίαν σας. Δὲν ἐκλαμβάνετε ὑμεῖς τὴν πολιτικὴν ὡς μέσον διὰ νὰ προάγῃται ἀτομικότητες διὰ τῆς καταλήψεως τῆς ἐξουσίας καὶ τῶν δημοσίων θέσεων καὶ ὅσας διδετε τὴν ἐμπιστοσύνην σας καὶ τὴν ὑποστήριξιν σας κατὰ προτίμησιν εἰς τινὰς τῶν συμπολιτῶν σας, δὲν ἐννοεῖτε μὲ τοῦτο ἢ νὰ συντελέσετε εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῶν πατριωτικῶν ἰδεῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἐμπορεῖσθε καὶ αἱ ἰδέαι αὗται εἰς δύο ἰδίως ἀνάγονται κατηγορίας· ἡ μὲν περιλαμβάνει τὰ καθήκοντα ἐκεῖνα καὶ τὰ δικαιώματα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀποβρέουν καὶ ἀπὸ τὸ ἄγραφον δίκαιον καὶ καὶ ἀπὸ τοὺς γραπτοὺς συνταγματικοὺς θεσμοὺς καὶ νόμους, οἷτινες συναποτελοῦσι τὸ πολιτικὸν σύστημα τὸ ὁποῖον μᾶς διέπει· ἐκ τούτου κατανοεῖ ἕκαστος ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἰδεῶν τῆς πρώτης ταύτης κατηγορίας, ὡς συντελοῦσα εἰς τὸ νὰ σᾶς ἐκγυμνάσῃ ἔτι μᾶλλον εἰς τὴν συνετὴν ἐξάσκησιν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων σας καὶ εἰς τὴν εὐσυνείδητον ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων σας πρὸς τὴν πολιτείαν, οὐ μόνον ἀρμόζει ἀλλὰ πρέπει νὰ λάβῃ θέσιν μετὰ τῶν προκειμένων παραδόσεων· ἡ δὲ ἄλλη κατηγορία, περιλαμβάνουσα ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸ ἐθνικὸν μεγαλεῖον, ἢ, κάλλιον εἰπεῖν, εἰς τὸ ἔχον κατὰ τὸν πρῶτον βαθμὸν τῶν ἀδελφῶν, πρέπει, τὸ κατ' ἐμὲ, νὰ κατέχῃ πρωτίστην θέσιν εἰς τὰς σκέψεις μας καὶ εἰς τὰς ἐνεργείας μας, καὶ ἐπομένως θὰ ἀποτελῇ ἕν ἐκ τῶν κυριωτέρων ἀντικειμένων τῆς ἡμετέρας μελέτης. Ἐπομένως ἡ πολιτικὴ, συνδυαζομένη μετὰ τῆς ἐρεῦνης τῆς πατρίδος ἱστορίας, θέλει συντελέσει τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τῶν φιλελευθέρων καὶ τῶν ἐθνικῶν ἰδεῶν· διότι, τὸ κατ' ἐμὲ, ἕκαστος λαὸς, καὶ ἰδίως ὁ Ἕλληνικὸς, ὅστις εἰσέτι εὐρίσκεται εἰς τὸ στάδιον τῆς μορφώσεώς του, ὀφείλει πρὸ πάντων νὰ σχηματίσῃ καθαρὰν ἰδέαν καὶ περὶ τοῦ παρελθόντος του καὶ περὶ τοῦ ἐνεστώτος, — καὶ ἐντεῦθεν νὰ σχηματίσῃ πεφωτισμένην πεποίθησιν, ὁποῖαν τοῦ ὑπαγορεύουν αἱ παραδόσεις του, περὶ τοῦ καθήκοντός του ὡς ἔθνους καὶ περὶ τῆς μελλούσης ἀποστολῆς του. Τὸ παράγγελμα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὁ Σωκράτης ἔθετεν ὡς βάσιν τῆς ἠθικῆς ἀναπλάσεως τοῦ ἀτόμου, τουτέστι τὸ γινώθαι σαυτὸν, ἐφαρμόζεται καὶ εἰς τὰ ἔθνη, τὰ ὁποῖα δὲν δύναται ἢ νὰ προσκόψουν εἰς τὴν πορείαν των, ἔαν δὲν ἔφθασαν εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς θέσεώς των καὶ τοῦ ἰδιαίτερου προορισμοῦ των.

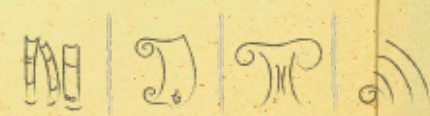
Μετὰ τῆς μελέτης τῆς πατρίδος ἱστορίας θὰ συμβαδίζῃ καὶ ἐκείνη τῶν πολιτισμένων Εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν, ἐκ τῆς ὁποίας, καὶ ἰδίως ἐκ τῆς προόδου τῶν φιλελευθέρων θεσμῶν τινῶν ἐξ αὐτῶν, δύ-

νάμεθα νὰ ὀδηγηθῶμεν κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἡμετέρας κοινωνίας, καὶ ἴσως νὰ ἀποκτήσωμεν τὴν παρήγορον πεποίθησιν ὅτι, καὶ ἀπέναντι τῆς οὐχὶ εὐαρέστου θέσεως εἰς ἣν εὐρισκόμεθα, δὲν πρέπει νὰ ἀπελπισθῶμεν διὰ τὸ μέλλον, βλέποντες ὅτι τοιαύτη πεποίθησις ἔσῃ ἄλλα ἔθνη, μ' ὅλον ὅτι περιήλθον εἰς θέσιν δεινότεραν ἐκείνης, εἰς τὴν ὁποίαν σήμερον μᾶς καταδικάζει καὶ ἡ ἀδυναμία μας καὶ ἡ ἐσφαλμένη πολιτικὴ τῆς Εὐρώπης.

Ἐπέμεινα ἰδίως εἰς τὸ θέμα τοῦτο τῆς πατρίδος ἱστορίας, διότι τὸ θεωρῶ οὐσιωδέστερον πάντων πρὸς τὸν προτιθέμεθα σκοπὸν, καὶ διότι τοιαῦται παραδόσεις εἶναι καὶ εὐκολώτεραι καὶ εὐκαταληπτότεραι. Ἀλλὰ δὲν ἐννοῶ μὲ τοῦτο νὰ ἀποκλεισθῇ παραδόσεις ἀναγόμεναι εἰς τὰς ὠφελίμους καὶ πρακτικὰς ἐκείνας γνώσεις, αἱ ὁποῖαι δύναται νὰ συμβάλωσιν εἰς τὴν νοητικὴν ἀνάπτυξιν καὶ εἰς τὴν εὐημερίαν τοῦ λαοῦ. Τοιαῦται εἶναι αἱ παραδόσεις περὶ φυσικῆς ἱστορίας, περὶ ἀνθρωπολογίας, περὶ ὑγιεινῆς, περὶ μαθηματικῶν ἐφαρμοσμένων εἰς τὰς τέχνας, περὶ τῶν νεωτέρων ἀνακαλύψεων, τὰς ὁποίας καθ' ἑκάστην μᾶς ἀναγγέλλει ὁ τύπος, — περὶ τοῦ μηχανισμοῦ τοῦ ἐμπορίου, καὶ τόσαι καὶ τόσαι ἄλλαι, τὰς ὁποίας κρίνω περιττὸν νὰ ἀπαριθμήσω.

Καταλήγων τὸν λόγον, δὲν ἔχω νὰ προσθέσω εἰμὴ ὀλίγας λέξεις διὰ νὰ δηλώσω, καὶ ἐν ὀνόματι τῶν λαβόντων τὴν πρωτοβουλίαν τῆς συστάσεως τοῦ συλλόγου τούτου, ὅτι συναισθανόμενοι τὸ ἀσθενὲς τῶν δυνάμεών μας καὶ τὸ στενὸν τοῦ κύκλου ἐντὸς τοῦ ὁποίου θὰ στρέφεται ἐξ ἀνάγκης ἡ ἐνέργειά μας, οὐδεμίαν βαρὺτητα ἀποδίδομεν εἰς τὰς μικρὰς προσπάθειάς μας· ἀλλὰ μεγίστην ἀποδίδομεν σημασίαν εἰς τὸν σκοπὸν ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐμφορούμεθα, καὶ χάριν τοῦ σκοποῦ τούτου καὶ μόνου ἐλάβομεν τὸ θάρρος νὰ δώσωμεν πρῶτοι τὸ παράδειγμα τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ νέου τούτου συστήματος τῶν προφορικῶν πανδημῶν παραδόσεων, ἡ ὁποία δύναται νὰ ὀνομασθῇ νέος κοινωνικὸς θεσμὸς, τοῦ ὁποίου ἡ ἀνάπτυξις ἐπαγγέλεται πλεῖστα ἀγαθὰ διὰ τὴν πατρίδα· ἐννοοῦμεν νὰ δηλώσωμεν ὅτι, μεθ' ὅσας προσπάθειάς καὶ ἂν καταβάλωμεν ἐπὶ τοῦ παρόντος, τὰ ἐξαγόμενα θὰ ᾔηται βεβαίως ἀσημαντά, παραβαλλόμενα μὲ τὰ ἐξαγόμενα τὰ ὁποῖα ἄλλοι ἰκανώτεροι ἡμῶν θὰ δυνηθῶσι νὰ προσφέρωσιν εἰς τὴν κοινωνίαν, ἔαν ἐγκολποθῶσιν ἐγκαρδίως τὴν φιλοδήμον ταύτην ἰδέαν, καὶ τὴν καλλιεργήσωσι μετὰ τοῦ ζήλου καὶ τῆς ἐπιμονῆς, ἡ ὁποία ἀρμόζει πρὸ πάντων εἰς τὸν Ἕλληνικὸν χαρακτήρα, ἔαν πάντες, ὅσοι ἔχουσι τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ λαοῦ, φιλοτιμηθῶσι νὰ πράξωσι τοῦτο, ἐρ-

χόμενοι, εἴτε ἐνταῦθα εἴτε εἰς ἄλλους τοιούτους δημοτικούς συλλό-
γους, ὅπως ἐκπληρώσωσιν ὑψηλὸν καὶ χριστιανικὸν καθήκον γινό-
μενοι κήρυκες τῆς ἀληθείας καὶ διδάσκαλοι τοῦ λαοῦ.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΔΗΕΟΥΡΙΟΥ
Π. Π. ΚΑΡΑΥΖ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ
ΣΥΛΛΟΓΗ Π. ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ

Α1.22.Φ7.0020

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ